



**Protestantse
Kerk**

Geloof·Hoop·Liefde

Statistische Jaarbrief 2013

van de Protestantse Kerk in Nederland

Expertisecentrum Protestantse Kerk

Juni 2013

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Toelichting bij de tabellen	7
2.1	Leden	7
2.2	Predikanten	9
2.3	Gemeenten	11
3	Tabellen	13

1 Inleiding

November 2011 werd de tweede Statistische Jaarbrief van de Protestantse Kerk in Nederland aangeboden aan de generale synode. De verwachting werd daarin uitgesproken dat in 2012 een volgende jaarbrief kon worden geproduceerd, gebaseerd op de gegevens van LRP, de Ledenregistratie van de Protestantse Kerk¹. Deze verwachting bleek iets te optimistisch. Weliswaar kon voor de zomer van 2012 aan de kleine synode een indruk geboden worden van de mogelijkheden van LRP voor het verkrijgen van statistische gegevens over de kerk, maar het was nog net te vroeg om de gegevens over ledentallen van de kerk al aan LRP te ontlenen. Tot onze vreugde kunnen we dat nu wel en we kunnen hier al verklappen dat het jaar uitstel beloond wordt met een opmerkelijk resultaat. We zijn blij dat de kerk met LRP beschikt over een eigen betrouwbare bron voor de basale gegevens; betrouwbaar, want gebaseerd op de ledenadministratie binnen de plaatselijke (wijk-)gemeenten. Deze bron levert ook nieuwe gegevens, zoals het aantal gastleden (leden van zusterkerken), het aantal voorkeursleden (leden uit andere (wijk-)gemeenten) en het aantal mede-geregistreerden (gezinsleden van leden). Er is dan ook een aantal nieuwe tabellen opgenomen ten opzichte van de Statistische Jaarbrief 2011.

Tot onze spijt ontbreken de middelen om gegevens te gaan verzamelen over het verloop van het aantal doopbedieningen, belijdenissen, kerkelijke huwelijken en uitvaarten. Ook gegevens over het aantal ambtsdragers en vrijwilligers zijn niet aan LRP te ontlenen en er zijn ook geen gegevens over kerkbezoek en andere vormen van participatie. Feiten dus over de vitaliteit van de kerk ontbreken. Maar misschien is vitaliteit ook niet in cijfers vast te leggen.

Verantwoording gebruikte bronnen

Zoals gezegd, de gegevens over ledentallen en dergelijke zijn ontleend aan LRP. Gegevens over predikanten komen van het Bureau predikanten, gegevens over het aantal gemeenten en inkomsten van gemeenten van Bureau quotumzaken². De cijfers over het totaal van de Nederlandse bevolking zijn ontleend aan het Centraal Bureau voor Statistiek.

¹ De ledengegevens uit de Statistische Jaarbrieven van 2010 en 2011 waren gebaseerd op de gegevens van de SMRA. Deze zijn in 2011 overgezet naar LRP.

² Beide bureaus zijn onderdeel van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk.

2 Toelichting bij de tabellen

De feitelijke statistische overzichten van deze Jaarbrief treft u aan in de tabellen van de separate bijlage. In deze paragraaf geven we een toelichting op deze tabellen en leggen we een aantal verbanden. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Informatie over leden
- Informatie over predikanten
- Informatie over gemeenten

2.1 Leden

Bij tabel 1

Tabel 1 uit de bijlage geeft informatie over de ontwikkeling van het ledental van de kerk. Daaruit valt af te lezen dat de trend van dalende ledenaantallen zich doorzet:

Jaar	Verschil absoluut	%
2013	-67.150	-3,12%
2012	+108.462	+5,30%
2011	-52.243	-2,49%
2010	-52.362	-2,44%
2009	-57.873	-2,62%
2008	-60.211	-2,66%
2007	-62.064	-2,66%

De gepresenteerde gegevens hebben 1 januari van het genoemde jaar als meetdatum. Alleen voor 2012 geldt als peildatum 28 januari, de eerste datum waarop in LRP een overzicht is gemaakt van de statistieken van de kerk³.

We kunnen constateren dat na de invoering van LRP voor alle gemeenten van de Protestantse Kerk de gemeenten samen ruim 160.000 meer geregistreerden bleken te hebben dan op basis van de langjarige trend was te verwachten⁴. De conversie van een lokale ledenadministratie naar LRP was voor veel gemeenten aanleiding om de ledengegevens nog eens goed te controleren en te vergelijken met de gegevens die landelijk van hen bekend waren. Deze overgang heeft onder andere geleid tot de genoemde stijging van het aantal geregistreerden. We gaan ervan uit dat na deze opschoning de huidige gegevens in LRP een hoge mate van betrouwbaarheid hebben en houden.

In tabel 1 onderscheiden we drie groepen: belijdende leden, doopliden en overigen. De voorheen gebruikte term 'overige leden' voor de derde categorie zullen we niet meer gebruiken. Het betreft hen die wel zijn opgenomen in de ledenadministratie maar geen belijdenis hebben gedaan en niet zijn gedoopt. Volgens de kerkorde zijn zij daarom geen lid van de kerk. Het is waardevol om na te gaan wie tot deze groep 'overigen' gerekend mogen worden. Helder is dat het hier niet "slechts" gaat om mensen die louter een administratieve relatie hebben met een gemeente van de Protestantse Kerk, bijvoorbeeld omdat bij inschrijving hun ouders als dooplid van de kerk geregistreerd stonden (de vroegere 'geboorteliden' in de Nederlands Hervormde Kerk). Deze praktijk bestaat in de Protestantse Kerk niet meer. Dit betekent dat de 45.000 kinderen/jongeren van 0 tot en met 19 jaar in deze categorie (zie tabel 6) bewust door hun gemeente zijn ingeschreven als zijnde

³ In LRP wordt vanaf dat moment maandelijks automatisch zo'n overzicht geproduceerd.

⁴ In plaats van een trendmatige daling van 50.000 á 55.000 stonden er eind januari 2012 108.000 mensen meer ingeschreven dan in het voorafgaande jaar.

kinderen van betrokken ouders, maar dat zij (nog) niet gedoopt zijn. Interessant zou zijn om na te gaan of het niet laten dopen een bewuste keuze is geweest – bijvoorbeeld omdat de ouders de doop op belijdenis voor hun kind prefereren – of dat er andere redenen voor zijn. Dit soort informatie is echter niet uit de ledenregistratie af te leiden.

De groep 'overigen' dient overigens onderscheiden te worden van de categorie 'meegeregistreerden'. Die laatste categorie betreft mensen die vermeld worden in de ledenadministratie als gezinsleden/partners van gemeenteleden (zie hierna).

Strikt genomen telt de Protestantse Kerk dus op 1 januari 2013 een aantal van 1.720.928 leden. Nemen we het totaal van leden en overigen (364.915 mensen), dan is dank zij de opschoning van LRP het aandeel van de Protestantse Kerk op het totaal van de Nederlandse bevolking licht gestegen ten opzichte van 2011, van 12,3 naar 12,4%. Dat verandert echter niets aan de trendmatige daling van het aantal leden van de kerk.

Dankzij LRP kunnen we nu ook een beeld geven van diegenen die in een andere dan de "eigen" geografische (wijk-)gemeente staan ingeschreven (voorkeursleden), leden van andere kerkgenootschappen die bij een gemeente van de Protestantse Kerk betrokken willen zijn (gastleden), zij die te kennen hebben gegeven ook betrokken te willen zijn bij een andere plaatselijke gemeente dan waar zij staan ingeschreven (blijkgevers⁵) en zij die als gezinslid van een lid zijn opgenomen in de plaatselijke ledenadministratie (meegeregistreerden). Uit de gegevens over de twee afgelopen jaren (data: 1 februari 2012 en 1 januari 2013) kunnen nu nog geen conclusies worden getrokken.

Soort geregistreerde	2013	2012
belijdende leden	818.057	833.351
dooplleden	902.871	928.491
overig	364.915	391.151
Totaal	2.085.843	2.152.993
gastleden	1.233	890
voorkeursleden	237.453	230.790
blijkgevers	14.895	9.767
meegeregistreerd	129.484	141.705

Bij tabel 2

In tabel 2 vindt u een overzicht van het aantal leden van de kerk op het totaal van de Nederlandse bevolking en per provincie. Het totaal aantal leden van de kerk bedraagt 12,4% van de Nederlandse bevolking, het aantal belijdende leden van de kerk is sinds dit jaar gedaald onder de 5%. Friesland is de meest protestantse provincie met meer dan 25% leden op het totaal van de bevolking. Dat Noord-Brabant en Limburg het laagste percentage hebben (3,3%) is bekend, de provincie Noord-Holland staat daar maar weinig boven met 5,8%.

Bij tabel 3

Het aantal leden van de kerk dat behoort tot een protestantse gemeente neemt gestaag toe. Sinds 2013 is meer dan helft (51%) van het aantal leden lid van een protestantse gemeente. In 2007 was dat minder dan 4%. 37,5% is lid van een hervormde gemeente, 10,9% is lid van een gereformeerde kerk en 0,6% is lid van een evangelisch-lutherse gemeente.

Bij tabel 4

⁵ Denk bijvoorbeeld aan gemeenten in vakantiegebieden in Zuid-Limburg of op de Waddeneilanden.

De verdeling van de ledentallen over de provincies spreekt voor zich. Toch een opmerking over een van de cijfers dat wijst op een interessant fenomeen. Onder de leden en overige geregistreerden die geteld worden in de provincie Utrecht zijn er rond 22.000 die niet behoren tot een plaatselijke gemeente. Ongeveer 8% van hen vertoeft in het buitenland. Voorts betreft het vooral mensen die middels een zogeheten SILA-blokkade te kennen hebben gegeven dat adresveranderingen niet mogen worden doorgegeven. Zij zijn ooit uit een kerkelijke gemeente met onbekende bestemming vertrokken, maar hebben de band met de kerk niet opgezegd. Ten slotte nog een kleine groep mensen die om uiteenlopende redenen voor korte of langere tijd niet bij een plaatselijke gemeente willen behoren. Besloten is om voor al deze mensen een "virtuele gemeente" aan de gemeente Utrecht te koppelen, omdat de gegevens van deze mensen voor zover bekend zijn vastgelegd in LRP te Utrecht. Kerkordelijk (KO, III) behoren deze mensen niet tot de kerk (maar ze zijn in de statistieken wel meegeteld). Nader onderzoek is vereist om een beeld te krijgen van deze groep mensen.

Bij tabel 5

Tabel 5 biedt een gedetailleerd overzicht van ledentallen uitgesplitst in soorten leden per denominatie en per provincie.

Bij tabel 6 en 7

Deze tabellen behandelen de leeftijdsopbouw van het ledenbestand van de kerk. Naast de absolute cijfers over de leeftijdsverdeling (tabel 7a) is in tabel 7b de relatieve leeftijdsopbouw over een reeks van jaren weergegeven. De percentages maken duidelijk dat de vergrijzing van de kerk zich de laatste jaren heeft doorgezet. In 2006 was de verdeling tussen de categorieën "onder de 40 jaar" en "40 jaar en ouder" 39,5% tegen 60,5%. In 2013 is deze verdeling 34,7% tegen 65,3%. Voor de Nederlandse bevolking is per 1-1-2013 de verdeling: "onder 40 jaar" 48,1%, "vanaf 40 jaar" 51,9%.

Bij tabel 8

Tabel 8 geeft informatie over de verdeling tussen mannen en vrouwen in de kerk, naar soorten leden en per leeftijdscategorie.

2.2 Predikanten

De tabellen 9, 10 en 11 gaan over de aantallen predikanten. De voortgaande stijging van het aantal emeriti hoeft niet te verbazen; deze groep vertegenwoordigt inmiddels meer dan 35% van het totale predikantenbestand. Wat wel opvalt, is de stijging van het aantal beroepbare predikanten van 38 in 2007 naar 89 in 2013. Nader onderzoek is vereist om inzicht te krijgen in de samenstelling van deze groep en de oorzaken van de stijging. Wat ook opvalt, is de daling van het aantal predikanten tussen 35 en 49 jaar op het totaal. In 2006 vormden zij nog 26,8% van het totale predikantenbestand, in 2013 nog maar 16,0%.

Het aantal gemeentepredikanten is sinds 2006 gedaald met 271 naar een totaal van 1926. Met elkaar bezetten zij 1679 voltijds predikantsaanstellingen. Dat is gemiddeld een aanstelling van 0,87 fte⁶. In de tabel op bladzijde 10 geven we een overzicht van wat genoemd wordt de normbezetting (aantal fte predikantsplaatsen) ten opzichte van het aantal dienstdoende predikanten in fte en het aantal vacatures in fte⁷. Dit zijn niet de gegevens per einde jaar, maar het gemiddelde in het betreffende jaar. (De bezetting en de vacatures kunnen nogal schommelen door het jaar heen.) Hieruit blijkt een gestage afname van het aantal benodigde gemeentepredikanten.

⁶ fte: full time equivalent

⁷ Bron: Bureau Predikanten

Jaar	Aantal fte dienstdoende predikanten	Aantal fte vacatures	De normbezetting (aantal fte predikantsplaatsen)
2006	1.907	264	2.171
2007	1.893	247	2.140
2008	1.863	243	2.106
2009	1.817	237	2.054
2010	1.782	215	1.997
2011	1.735	219	1.954
2013	1.679	223	1.902

Met deze gegevens kunnen we de gemiddelde aanstelling van dienstdoende predikanten bepalen:

Jaar	Aantal dienstdoende gemeentepredikanten	Aantal fte dienstdoende gemeentepredikanten ⁸	Gemiddelde Aanstelling
2006	2197	1907	0,87 fte
2007	2160	1893	0,88 fte
2008	2166	1863	0,86 fte
2009	2120	1817	0,86 fte
2010	2067	1782	0,86 fte
2011	2018	1735	0,86 fte
2013	1926	1679	0,87 fte

Uit deze tabel kunnen we opmaken dat de daling van het aantal dienstdoende gemeentepredikanten gelijke tred houdt met de daling van het aantal beschikbare fte's.

Voor de toekomstige ontwikkeling van het predikantenbestand en van de werkgelegenheid voor predikanten is het van belang onder meer inzicht te hebben in de leeftijdsopbouw. Daarover gaat tabel 9. Die tabel betreft alle predikanten. Wanneer we de emeriti weglaten krijgen we het volgende overzicht:

	2013		2011		2010		2006	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
t/m 34	133	4,6	145	4,6	136	4,3	135	4,0
35-49	785	27,2	915	29,4	998	31,4	1.355	40,5
50-65	1.967	68,2	2.056	66,0	2.040	64,3	1.857	55,5
Totaal	2.885	100,0	3.116	100,0	3.174	100,0	3.347	100,0

In dit overzicht is goed te zien dat het predikantenbestand van de Protestantse Kerk verouderd. Nader onderzoek is vereist om inzicht te krijgen in het leeftijdsverloop de komende jaren. Te verwachten is dat de komende tien jaar veel predikanten met emeritaat zullen gaan, hoewel de nieuwe pensioenwet enige vertraging tot gevolg zal hebben.

Kerkelijk werkers

Ondanks synodale besluitvorming over de ambtsbevoegdheden van kerkelijk werkers met een HBO-opleiding theologie bestaat er geen informatie over het aantal kerkelijk werkers met of zonder bevoegdheid dat binnen de kerk werkzaam is en dus ook niet over het totaal aantal fte dat zij werkzaam zijn.

⁸ Dit aantal is gelijk aan het aantal fte 'normbezetting' minus het aantal fte vacatures.

2.3 Gemeenten

De tabellen 12, 13 en 14 handelen over de gemeenten binnen de kerk. Combineren we een aantal bestanden dan kan onderstaand overzicht gemaakt worden van de verdeling naar soorten gemeenten. De gegevens van de tabellen 12-14 hebben overigens betrekking op onderstaande categorie D, de juridische eenheden.

		2010	2011	2013
A	Totaal aantal kerkenraden	2329	2233	2187
B	Aantal Algemene Kerkenraden	152	183	201
C	Aantal geloofsgemeenschappen (A-B)	2177	2050	1986
D	Aantal juridische eenheden	1723	1681	1623
E	Aantal enkelvoudige gemeenten (D-B)	1571	1498	1422
F	Aantal wijkgemeenten onder een AK (C-E)	606	552	564

Bronnen:

A: Adressenbeheer: aantal adressen voor postzendingen

B: Adressenbeheer: "gemeenten met wijken"

D: Quotumadministratie (zie tabel 12)

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat onzekerheid bestaat over de nauwkeurigheid van de cijfers. In de verschillende administraties binnen de Dienstenorganisatie constateren we kleine afwijkingen aangaande het aantal (wijk)gemeenten in de kerk. Zo stemt het aantal gemeenten (als juridische eenheden) dat geregistreerd staat bij de quotum-administratie niet helemaal overeen met het aantal gemeenten dat in LRP wordt bijgehouden. Bovenstaande tabel geeft wel een indruk van de langzame schaalvergroting van het kerkelijk leven op plaatselijk vlak.

Delen we het totaal aantal leden (tabel 2) op het aantal geloofsgemeenschappen, dan is over de jaren 2010, 2011, 2013 een lichte stijging te zien van het gemiddeld aantal leden per lokale gemeente: resp. 963, 997, 1050. Ook hieruit blijkt een langzame schaalvergroting van het kerkelijk leven. Als we het aantal leden per provincie delen op het aantal juridische eenheden per provincie dan krijgen we de volgende gemiddelde aantallen leden per gemeente per provincie:

Provincie/regio	aantal leden	aantal gemeenten	gemiddeld aantal leden
Friesland	176.216	231	763
Gelderland	368.571	240	1.536
Groningen / Drenthe	192.381	220	874
Noord-Brabant / Limburg	120.184	140	858
Noord-Holland	157.532	132	1.193
Overijssel / Flevoland	253.738	141	1.800
Utrecht	200.552	107	1.874
Zeeland	77.300	106	729
Zuid-Holland	539.369	306	1.763
Totaal	2.085.843	1623	1.285

Verder is duidelijk dat het aantal protestantse gemeenten blijft stijgen; op het totaal van het aantal gemeenten vormen zij nu 43,3%.

Inkomsten

Tabel 15 tenslotte biedt gegevens over de inkomsten van de gemeenten van de kerk over de afgelopen jaren. Deze gegevens lopen tot 2011, de definitieve cijfers over 2012 zijn nog niet bekend. De inkomsten levend geld zijn in 2011 voor het eerst gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar. De totale inkomsten vertonen een onregelmatiger beeld.

Juni 2013,

Dr. H.G. Dane

Drs. R.E. Bolwijn

3 Tabellen

Zie bijlage

Index tabellen:

Tabel 1	Ontwikkeling Ledental Protestantse Kerk in Nederland
Tabel 2	Aandeel leden Protestantse Kerk in Nederlandse bevolking
Tabel 3	Ontwikkeling ledental per soort gemeente
Tabel 4	Leden Protestantse Kerk per provincie en aard lidmaatschap
Tabel 5	Relatieve verdeling soorten leden per provincie
Tabel 6	Leeftijdsverdeling naar type lidmaatschap per soort gemeente
Tabel 7	Ontwikkeling leeftijdsopbouw Protestantse Kerk (2006 – 2013)
Tabel 8	Ledentallen naar geslacht, type lidmaatschap en leeftijd
Tabel 9	Ontwikkeling aantallen predikanten (2006 – 2013)
Tabel 10	Predikanten naar geslacht en aard werkzaamheid (2006 – 2013)
Tabel 11	Predikanten naar geslacht en leeftijd (2006 – 2013)
Tabel 12	Ontwikkeling aantallen gemeenten naar denominatie
Tabel 13	Aantallen gemeenten per provincie
Tabel 14	Classificatie gemeenten naar aantal belijdende leden
Tabel 15	Ontwikkeling Inkomsten levend geld (gemeenten Protestantse Kerk)